

Back to the Future

2020 maakt het ons moeilijk om nog te hopen op een mooie toekomst. Toch is het net dát wat we moeten doen, vindt ontwerper Ramy Fischler, en wel door ons beeld van die toekomst heruit te vinden. Met zijn expo 'Sens Fiction', die hij samenstelde in het kader van de verkiezing van Rijsel als Wereldhoofdstad van Design, vertelt hij hoe sciencefiction en het design van gisteren de wereld van vandaag vorm hebben gegeven. En schetst hij pistes naar een toekomst waarin dromen wél weer mag.

TEKST JEAN-MICHEL LECLERCQ FOTO YANNICK LABROUSSE

Na zijn studies Industrieel Design in Parijs richtte de Belgische Ramy Fischler een eigen agentschap op in de Franse hoofdstad. In 2018 werd hij op Maison & Objet verkozen tot Designer van het Jaar en eveneens gedecoreerd in de Franse Orde van Kunst en Letteren. Hij was de drijvende kracht achter een hele reeks prestigieuze interieurdesignprojecten (appartementen, hotels, de hoofdzetel van Twitter France, winkels voor Hermès en dit jaar nog de nieuwe brasserie van de Eiffeltoren met chefkok Thierry Marx), maar waagt zich ook aan kunst en scenografie. De expo 'Sens fiction', die hij samen met Scott Longfellow organiseert, opende zijn deuren op 9 september in Le Tripostal, het voormalige postsorteerkantoor van Rijsel.

rfstudio.fr – designiscapital.com

Steve Jobs heeft altijd beweerd dat hij de inspiratie voor zijn iPad rechtstreeks uit de film '2001, A Space Odyssey' haalde, en onze allereerste kennismaking met de draagbare telefoon was in Star Trek. Ons digitaal heden blijkt dus te zijn ontstaan in onze verbeelding. Dat inzicht was voor de Belgische, in Parijs gevestigde ontwerper Ramy Fischler het vertrekpunt voor de expo 'Sens Fiction', die hij cureert in het kader van Metropool Rijsel 2020, Wereldhoofdstad van Design. In de expo maak je uitgebreid kennis met Hugo Gernsback (1884-1967) (3), de Luxemburgse, naar de VS geëmigreerde ingenieur die de term 'sciencefiction' bedacht en die een van de grondleggers was van het techno-optimisme, dat stelt dat we een stralende toekomst tegemoet gaan. Verder word je als bezoeker ondergedompeld in de toekomstdromen die mensen vroeger koesterden. Dat doet Fischler niet uit nostalgie, maar om ons uit te nodigen die denkbeelden heruit te vinden, en dat aan de hand van design en literatuur. Verschillende Franse schrijvers (zoals Jean Echenoz, Maylis de Kerangal...) verleenden hun samenwerking aan de tentoonstelling, om samen met Fischler (en ons) een andere toekomst uit te denken. Zo werd 'Sens fiction' een gezamenlijk, maar ook heel persoonlijk project.

DROMEN EN ONTGOOCHELINGEN

"Ik heb altijd een enorme fascinatie voor de toekomst gehad. Op mijn twaalfde, dertiende was ik een Brussels ketje dat ervan droomde om designer te worden. Dan zat ik urenlang te fantaseren over mijn toekomst, terwijl ik iets simpels als een school kiezen haast onoverkomelijk vond. Maar dromen zijn een heel krachtige drijfveer... ook al stellen ze je vaak teleur. Op mijn twintigste – ik ben nu 41 -, wilde ik een van de grootste ontwerpers van de 20ste eeuw worden. Maar ik werd al gauw ingehaald door de realiteit: die eeuw is voorbij, en de industrie totaal veranderd. Tegenwoordig wordt zowat alles in China geproduceerd. En dan had je ook nog de dematerialisatie: ontwerpers die objecten wilden creëren, kregen te horen dat het digitale de overhand zal nemen, dat de fysieke beleving zal verdwijnen. De laatste 5 tot 10 jaar is onze wereld inderdaad enorm veranderd, en daar zijn dan de klimaat- en milieukwestie nog bovenop gekomen, waardoor de speeltijd voorgoed voorbij is. Het ziet ernaar uit dat ons leven veel moeilijker zal worden dan we ons hadden voorgesteld. Al blijf ik er vast van overtuigd dat we moeten blijven dromen. En zo kom ik bij het thema van de tentoonstelling: Zijn we als mens nog in staat om te dromen van een betere toekomst? Want het is allemaal zo schizofreen: aan de ene kant willen we geloven in de wereld van morgen, aan de andere kant blijven we haar elke dag verder vernietigen met zijn allen."

VRUCHTBARE VERBEELDING

"We beleven een scharniermoment in onze beschaving. Aan de ene kant worden we overspoeld met dystopische scenario's, die stellen dat de wereld aan het

vergaan is, terwijl we aan de andere kant worden aangemoedigd om exact het tegenovergestelde te doen van wat we zouden moeten doen, door ons voor te spiegelen dat we de ruimte gaan veroveren, robotmensen kunnen ontwikkelen, dat alles nog sneller moet... Daarom is het zo belangrijk om te zien waar die waanbeelden vandaan komen, wanneer ze precies ontstaan zijn, en waarom. Het gaat erom dat we jonge mensen leren om de denkbeelden en informatie die op hen afkomt, beter te analyseren. Als niemand je uitlegt dat een denkbeeld ook maar een constructie van de mens is, een overtuiging, een strategie om je te beïnvloeden, kun je die niet begrijpen en veranderen. Waar ons wereldbeeld ooit werd bepaald door de godsdienst, was het de laatste decennia de industrie die ons ideeën en denkbeelden voorspiegelde, die we via films, literatuur... ingelepeld kregen. Veel objecten uit ons dagelijkse leven zijn dan ook ontstaan uit die doembeelden of illusies uit de literatuur. Want toen de Steve Jobs van deze wereld nog pubers waren, werd hun voorstelling van de toekomst daardoor beïnvloed. Toen Elon Musk onlangs zijn duizenden satellieten lanceerde, zei hij het letterlijk: 'Dit is de verwezenlijking van mijn kinderdromen.'

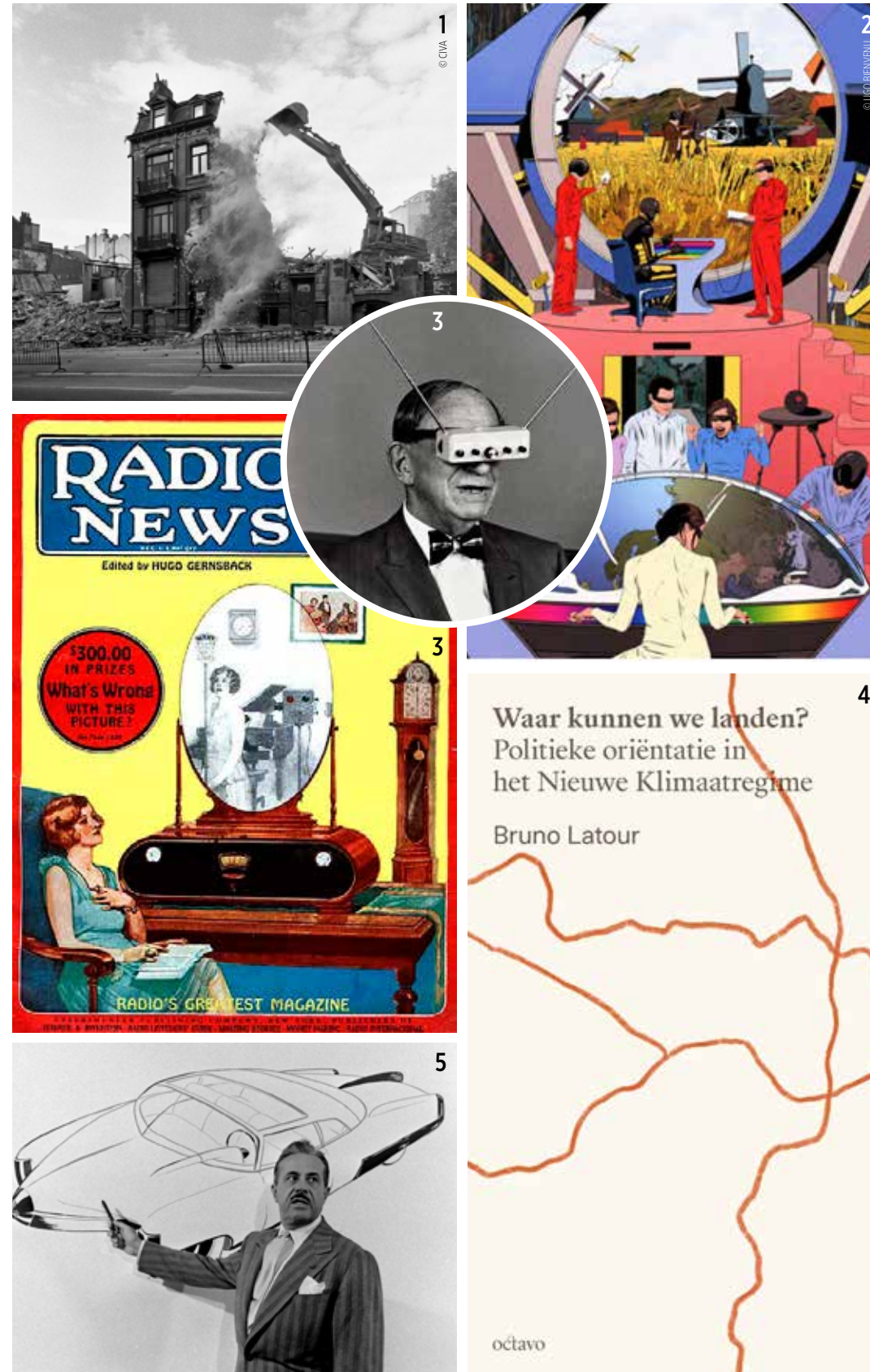
VERHALEN VAN HOOP

"Als je ziet hoezeer mensen door de fictie uit hun kindertijd worden beïnvloed, lijkt het me logisch dat we beelden en ideeën de wereld in sturen, die de jeugd van vandaag de ambitie geeft om de wereld in positieve zin te veranderen. We moeten hoopgevende verhalen brengen, die hen inspireren. Daarom namen we voor de expo vijf auteurs onder de arm - niet noodzakelijk uit het science fictionmilieu -, die elk een thema van ons kregen. De bijdrage van Jean Echenoz is 'Au milieu des vivants', waarin hij een advocaat rond 2080 of 2090 laat vertellen over zestig jaar 'onderhandelen met de levenden'. Het idee erachter is dat advocaten in de toekomst misschien nog zullen moeten bemiddelen tussen het milieu (de bomen, de dieren...) en de mens. In zijn 'En corps humain' heeft Benjamin Abittan het over een technologie waarmee we doorheen ons eigen lichaam zouden kunnen reizen en met onze cellen communiceren. Hij bedacht dit als tegengif voor bewegingen als het transhumanisme. Door ons lichaam beter te leren kennen, zouden we het misschien meer gaan respecteren en er beter voor zorgen. Zo'n innerlijke reis is natuurlijk fictie, al hebben experts ons verzekerd dat dit over vijf à tien jaar echt mogelijk zou zijn. Maylis de Kerangal, op haar beurt, herinterpreteert in haar 'L'emploi du temps' (2) het verband tussen de stad en de landbouwsector. Volgens haar zouden die elkaar kunnen vinden in hun respect voor de natuur. Als ik nu 20 jaar was en zulke vernieuwende dingen te lezen kreeg, zou ik misschien geen designer willen worden, maar advocaat van de levenden. Of zou ik ervan hebben gedroomd om de designer te worden die het gerechtsgebouw van de levenden mocht ontwerpen, of het eerste ziekenhuis waar je door je eigen lichaam kunt reizen."

Inspiratie & invloeden

"Ik denk dat mijn liefde voor verhalen ook iets met mijn Belgische roots te maken heeft. In mijn ogen is Brussel een fictieve stad, en België een fictief land. Een land met vaak absurde toestanden, waardoor het zichzelf vaak moet heruitvinden. Ik woon al langer in Parijs dan ik ooit in België heb gewoond, maar het feit dat ik hier ben opgegroeid, heeft me enorm beïnvloed. Als jongen had ik al een passie voor architectuur en stadsplanning. Ik maakte ook vaak lange wandelingen door de stad, en dan kon ik echt boos worden op de *verbrusseling*, een term die ik vaak in Frankrijk gebruik om uit te leggen hoe het vooral niet moet. Hoe kún je in godsnaam je patrimonium zo naar de vaantjes helpen? Zo herinner ik me prachtige gebouwen waarvan alles werd gesloopt behalve de gevel, en dat die daar dan kaal en kwetsbaar stond zonder dat iemand wist wat er verder mee moest gebeuren (1). Maar ik ben ook opgegroeid met de cultuur van kunstenaarskraakpanden en bewegingen die zich de stad en haar verlaten plekken toeëigenen. Om terug te komen op Hugo Gernsback (3), aan wie de expo een zaal wijdt: ik herinner me, toen ik hem ontdekte, dat ik helemaal in de ban was van dat personage. Wat hij deed, staat in schril contrast met zijn tijdgenoot Raymond Loewy (5), over wie ik onlangs een documentaire heb gezien, maar zijn werk zegt me niets. Voor Loewy (een Franse designer die naar de VS emigreerde en de logo's van o.a. Coca Cola en Lucky Strike ontwierp) telde enkel de verkoopcijfers van zijn ontwerpen, en terwijl hij sigarettenpakjes ontwierp met een logo op een witte in plaats van een groene achtergrond, omdat hij geloofde dat groen vrouwen er sneller toe zou aanzetten om te beginnen roken, bedacht Gernsback oplossingen voor de toekomst, met fictie als een middel om te sensibiliseren. Hij heeft onvoorstelbare dingen uitgevonden: chirurgie op afstand, virtuele realiteit, wifi... En hij ontwierp niet alleen objecten, maar vertelde er ook bij hoe dat object onze gewoonten en dus ook de maatschappij zou veranderen. Volgens hem konden technologie en de industrie de wereld verbeteren. Een aantal van zijn ideeën lijkt nu vanuit ecologisch standpunt misschien achterhaald, maar voor veel dingen had hij het bij het rechte eind. Ik bewonder ook zijn moed om zijn beroep als ingenieur op te geven toen hij begreep dat hij door verhalen te vertellen een veel groter publiek kon bereiken en het ervan kon overtuigen om in de toekomst te geloven. De Franse filosoof Bruno Latour (4) kon zich helaas niet vrij maken om mee te werken aan de expo, maar hij is ook zo iemand die me heel erg inspireert en ook veel jongeren aanspreekt. De titel van zijn boek 'Waar kunnen we landen?' is heel bijzonder. Het klinkt als een slogan, maar net zo goed als een vraag aan de hele wereld: waar gaan we kunnen landen? Hoe kunnen we onze ideeën voor een betere toekomst in de praktijk brengen?"

'Sens Fiction' en 'Lille Capitale Mondiale du Design', nog tot 15/11. designiscapital.com

'We moeten beelden en ideeën de wereld in sturen die de jeugd de ambitie geeft om de wereld in positieve zin te veranderen'